

PRO

MEMORIA

Prof. dr hab. Przemysław Andrzej Waingertner

<https://doi.org/10.18778/1644-857X.23.01.13>

In memoriam
**Profesor doktor habilitowany Przemysław
Andrzej Waingertner (1969–2024)**

W dniu 31 stycznia 2024 r. zmarł nagle prof. dr hab. Przemysław Waingertner, przez całe swoje życie zawodowe związany z Instytutem Historii Uniwersytetu Łódzkiego (UŁ). W latach 2016–2024 był kierownikiem Katedry Historii Polski Najnowszej UŁ.

Przemysław Waingertner urodził się 5 lutego 1969 r. w Łodzi. W 1988 r. ukończył tu XXI Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Prusa. W tym samym roku został laureatem XIV Olimpiady Historycznej. W latach 1988–1992 odbył studia historyczne na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ, częściowo w trybie indywidualnym. Pracę magisterską poświęconą wizerunkowi wolnomularstwa w Drugiej Rzeczypospolitej przygotował pod kierunkiem prof. dr. hab. Pawła Samusia. W październiku 1992 r. został zatrudniony jako asystent w Katedrze Historii Polski Najnowszej. Dnia 27 listopada 1997 r. otrzymał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii. Tematem dysertacji doktorskiej przygotowanej pod kierunkiem prof. Pawła Samusia były dzieje środowiska politycznego „Naprawy” (Związku Naprawy Rzeczypospolitej i powiązanych z nim organizacji), współtworzącego obóz sanacyjny w latach 1926–1939. Od 1998 r. był adiunktem. Z kolei 25 października 2007 r. Rada Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ nadała mu stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych. Podstawą przewodu habilitacyjnego była rozprawa poświęcona myśli politycznej ruchu „zetowego” w Drugiej Rzeczypospolitej. Od 1 listopada 2007 r.

pracował na stanowisku profesora nadzwyczajnego. Postanowieniem Prezydenta RP z 28 listopada 2019 r. otrzymał tytuł profesora nauk humanistycznych.

Przemysław Waingertner był historykiem o rozległych zainteresowaniach badawczych. Najważniejsze ich obszary stanowiły: dzieje polityczne Drugiej Rzeczypospolitej, ze szczególnym uwzględnieniem obozu piłsudczykowski, historia myśli politycznej XX w., historia regionalna, w tym zwłaszcza dzieje Łodzi. W początkach kariery naukowej podejmował problematykę związaną z mitami i stereotypami w życiu politycznym, był także uczestnikiem prac Interdyscyplinarnego Zespołu Badań nad Dziejami Tradycji i Mitów Historycznych UŁ. Rezultatem tych zainteresowań była m.in. monografia poświęcona wizerunkowi masonerii w Polsce międzywojennej¹. Następnie skoncentrował się na historii struktur politycznych w Drugiej Rzeczypospolitej oraz ich myśli politycznej. Stał się czołowym specjalistą w zakresie badań nad nurtem politycznym określanym mianem ruchu „zetowego” (od nazwy Związku Młodzieży Polskiej „Zet”), który przeszedł skomplikowaną drogę od budowania podstaw obozu narodowego po współtworzenie obozu pomajowego (sanacyjnego). Publikacje Przemysława Waingertnera ukazywały aktywność przedstawicieli wspomnianego nurtu na różnych płaszczyznach polskiego życia społeczno-politycznego od schyłku XIX w. po koniec XX w. Najważniejszym owocem tych badań stały się trzy monografie². Ostatnia z tych pozycji, pod znamennym tytułem *Konspiracja trzech pokoleń*, ukazywała w sposób przekrojowy dzieje struktur politycznych pozostających pod wpływem środowiska „zetowego” na przestrzeni ponad stu lat: pod zaborami, w Drugiej Rzeczypospolitej, podczas II wojny światowej i w okresie powojennym w kraju i na emigracji. Autor ukazał fenomen pewnej ciągłości środowiska ideowo-politycznego, przejawy myśli politycznej, a także zaangażowanie jego przedstawicieli w różnorodne formy aktywności politycznej i szeroko pojętej aktywności niepodległościowej w zmieniających się okolicznościach historycznych.

¹ P. Waingertner, *Wolnomularstwo Drugiej Rzeczypospolitej w oczach współczesnych*, Łódź 1999.

² Idem, *„Naprawa” (1926–1939). Z dziejów obozu pomajowego*, Warszawa 1999; idem, *Ruch zetowy w Drugiej Rzeczypospolitej. Studium myśli politycznej*, Łódź 2006; idem, *Konspiracja trzech pokoleń. Związek Młodzieży polskiej „Zet” i ruch zetowy (1886–1996)*, Łódź 2017 (wyd. 2: 2018).

W swojej pracy badawczej Waingertner szczególnie chętnie podejmował zagadnienia z zakresu myśli politycznej. Problematyki tej dotyczyła rozprawa habilitacyjna oraz szereg artykułów, a także prac, których był współautorem i redaktorem (w tym o charakterze interdyscyplinarnym)³. Niedawno opublikował także przekrojową syntezę dotyczącą tak zwanej koncepcji międzymorza i jej geopolitycznych uwarunkowań od średniowiecza po czasy współczesne⁴. Był również redaktorem i współautorem serii wydawniczej *Polska a Europa Środkowo-Wschodnia w XX wieku*, wydawanej przez Wydawnictwo UŁ oraz Centrum Europejskie Natolin⁵.

Istotne miejsce w dorobku Przemysława Waingertnera zajmują publikacje poświęcone historii Łodzi. Można tu wskazać zarówno publikacje naukowe (w tym współtworzone i współredagowane), jak i o charakterze popularnonaukowym, w atrakcyjnej formie przybliżające różne aspekty z dziejów miasta w XX w. szerokiemu kręgowi czytelników⁶. Niejako ukoronowaniem łódzkich pasji historyka był jego znaczący udział w przygotowaniu pierwszej pełnej, wielotomowej monografii miasta *Łódź poprzez wieki*. Waingertner

³ Można tu wymienić np.: *Komunizm i jego polskie interpretacje*, red. M. Broda, J. Kurczak, P. Waingertner, Łódź 2006. Praca powstała w ramach Interdyscyplinarnego Zespołu Badań Sowieologicznych UŁ, którego Waingertner był współpracownikiem.

⁴ P. Waingertner, *Międzymorze: wizja, iluzja czy... racja stanu? Z dziejów polskiej myśli i praktyki politycznej*, Łódź 2022.

⁵ W ramach serii ukazały się cztery tomy: *Ład wschodnio-europejski w polskiej myśli politycznej w XX wieku*, t. I, red. P. Waingertner, Łódź-Warszawa 2020; *Polska wobec południowych sąsiadów w Europie Środkowo-Wschodniej*, t. II, red. idem, Łódź-Warszawa 2020; *Polska w Europie i na świecie w XX w. Aspekty gospodarcze*, t. III, red. idem, Łódź-Warszawa 2020; *Polska w Europie Środkowo-Wschodniej. Koncepcje geopolityczne i historia w XX wieku. Przedmiot i stan badań. Kompendium*, t. IV, red. idem, Łódź-Warszawa 2020. Por. też *Quo vadis? Question About Poland in Central and Eastern Europe in 20th Century*, eds. P. Waingertner, K. Dziurdzia, Warszawa 2020.

⁶ Można tu wymienić np.: J. Podolska, P. Waingertner, *Prezydenci miasta Łodzi*, Łódź 2008; P. Waingertner, *Historie znad Łódki czyli 47 opowieści z dziejów Ziemi Obiecanej*, Łódź 2009; *Łódź w 1939 roku. Studia i szkice*, red. T. Toborek, P. Waingertner, Łódź 2011; P. Waingertner, *Ostatni Łodzermensch. Robert Geyer 1888–1939*, Łódź 2014; idem, *Włodarze województwa łódzkiego*, Łódź 2014; *Budownictwo wojskowe w Łodzi*, red. W. Jarno, P. Waingertner, Łódź 2016; P. Waingertner, *100 lat łódzkiej niepodległości czyli miasto w młynach historii*, Łódź 2018; *Łódzcy bohaterowie 1918 roku*, red. W. Jarno, P. Waingertner, Łódź 2018; P. Waingertner, *Czwarta stolica. Kiedy Łódź rządziła Polską (1945–1949)*, Łódź 2019; *Łódź i łodzianie wobec wojny polsko-bolszewickiej 1920 roku*, red. W. Jarno, P. Waingertner, Łódź 2020.

był członkiem komitetu redakcyjnego monumentalnej publikacji oraz redaktorem i współautorem jej trzeciego tomu, obejmującego lata 1914–1945. Niestety nie doczekał ukazania się wspomnianego tomu.

Należy także zwrócić uwagę na publikacje dotyczące historii polskiego czynu zbrojnego podczas I wojny światowej i wojen o granice Polski odrodzonej, w tym monografię największej bitwy Legionów Polskich oraz interesujące wydawnictwa źródłowe⁷. Był także autorem popularnej syntezy i publikacji źródłowych dotyczących Polski i Polaków podczas II wojny światowej⁸.

Przemysław Waingertner publikował na łamach wielu znaczących polskich periodyków naukowych, m.in. paryskich „Zeszytów Historycznych”, „Dziejów Najnowszych”, „Arcanów”, „Niepodległości”, „Przeglądu Nauk Historycznych”, „Rocznika Łódzkiego”.

Brał aktywny udział w kształceniu kadry naukowej. Był kierownikiem Międzywydziałowych Interdyscyplinarnych Humanistycznych Studiów Doktoranckich UŁ oraz członkiem Rady Szkoły Doktorskiej Nauk Humanistycznych UŁ. Wypromował sześciu doktorów, zaawansowane były prace nad dwiema kolejnymi rozprawami przygotowywanymi pod jego kierunkiem.

Przez cały okres pracy zawodowej prowadził różnorodne zajęcia na UŁ na kierunkach historia (stacjonarnych, zaocznych, wieczorowych), wojskoznawstwo oraz filologia polska. Jego zajęcia cieszyły się dużym powodzeniem wśród studentów i były regularnie bardzo wysoko oceniane. Już jako młody adiunkt prowadził seminarium magisterskie, wypromował kilkudziesięciu magistrów.

Przemysław Waingertner zawsze uważał aktywność popularyzatorską i publicystyczną za ważne zadanie naukowca i nauczyciela

⁷ P. Waingertner, *Żelazna Karpacka. II Brygada Legionów Polskich w fotografii*, Łódź 2003; A.J. Nowosad, W „Żelaznej Brygadzie”. *Dziennik i korespondencja oficera II Brygady Legionów Polskich*, oprac. P. Waingertner, Bełchatów–Zelów 2007; P. Waingertner, *Kostiuchnowka 1916. Największa polska bitwa I wojny światowej*, Łódź 2011; *Na szlaku bojowym z I Brygadą Legionów Polskich. Pamiętnik Wilhelma Wilczyńskiego*, oprac. A. Jędrzejewska, P. Waingertner, Warszawa–Bełchatów 2012; *O granice Drugiej Rzeczypospolitej. Frontowe wspomnienia Wilhelma Wilczyńskiego*, oprac. eorundem, Łódź 2012.

⁸ P. Waingertner, *Polska i Polacy w latach II wojny światowej / Poland and Poles during World War II*, Warszawa 2019; *Z powstańczej Warszawy do stalagu. Ze wspomnień Ryszarda Sługockiego*, oprac. P. Waingertner, Toruń 2005; *Niepodległość, wojna, niewola. Pamiętnik podporucznika Wojska Polskiego Kazimierza Szuberta*, oprac. A. Jędrzejewska, P. Waingertner, Łódź 2012; *Sprawozdanie z działania artylerii 2 Korpusu w bitwie o Bolonię*, oprac. P. Waingertner, Łódź 2013.

akademickiego. Jej skala jest imponująca. Wskazać tu można niezliczone artykuły prasowe (m.in. na łamach „Tygodnika Solidarność”, „Gazety Polskiej”, „Wprost”, „W Sieci Historii”, „Dziennika Łódzkiego”, „Kroniki Miasta Łodzi”), odczyty i prelekcje dla różnych szkół, instytucji i organizacji, udział w programach telewizyjnych i audycjach radiowych, a nawet teksty komiksów⁹ oraz audycje i blogi internetowe.

Przemysław Waingertner był zaangażowany w różnorodne formy aktywności społecznej. Był działaczem Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego, członkiem jego zarządu, a od 2018 r. wiceprezesem. Pełnił rolę jurora olimpiad historycznych na szczeblu okręgowym. Wspierał działalność Wydawnictwa UŁ jako członek rady serii wydawniczej „100 Lat Niepodległości”. Przewodniczył Komitetowi Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przy łódzkim Oddziale Instytutu Pamięi Narodowej. Był przewodniczącym Rady Muzeum Dzieci Polskich – Ofiar Totalitaryzmu w Łodzi. Należał do Akademickiego Klubu Obywatelskiego im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Łodzi. Współpracował aktywnie ze Stowarzyszeniem Studentów dla Rzeczypospolitej, które przyznało mu godność członka honorowego – seniora oraz z Fundacją im. Janusza Kurtyki.

Przemysław Waingertner został uhonorowany wieloma nagrodami i odznaczeniami. Otrzymał m.in. Srebrny Krzyż Zasługi (2020), Honorowy Medal 600-lecia Miasta Łodzi (2023), Złotą Odznakę UŁ, Nagrodę Honorową IPN „Świadek Historii” (2018). Wielokrotnie otrzymywał także nagrody naukowe Rektora UŁ.

Dnia 5 lutego 2024 r. Przemysław Waingertner spoczął na Cmentarzu Rzymskokatolickim św. Wincentego na łódzkich Dołach.

* * *

Nasz zmarły Kolega imponował wprost niewyczerpaną, zdawało się, energią oraz liczbą inicjatyw naukowych, popularyzatorskich i społecznych, w które się angażował. Nieklamany podziw budziła Jego łatwość nawiązywania relacji międzyludzkich i zdobywania sympatii. Dla każdego, kto go poznał, uderzającą cechą była rzadko spotykana pogoda ducha, niezwykle poczucie humoru, umiejętność wprowadzania koleżanek i kolegów w dobry nastrój, a przede wszystkim dystans wobec rzeczywistości i samego siebie. Daleki

---

⁹ *Raper w Legionach* (2012) oraz *Raper i Cud nad Wisłą* (2017) z rysunkami J. Chyżego.

był od zacierzawienia i konfliktowości tak często obecnych w środowisku akademickim. Dzięki temu różnice w poglądach nie miały negatywnego wpływu na atmosferę w katedrze, w której tak wiele lat pracował, a którą następnie kierował. Był znany z życzliwości oraz chęci do pomocy i dobrej rady.

Śmierć naszego Kolegi, która przyszła w okresie pełnego rozwoju Jego kariery zawodowej i przerwała wiele podejmowanych przez Niego inicjatyw, była dużym wstrząsem dla łódzkiego środowiska akademickiego i wielu innych środowisk, z którymi był związany. Pozostanie w naszej pamięci.

JACEK PIETRZAK

UNIWERSYTET ŁÓDZKI / UNIVERSITY OF ŁÓDŹ

 <https://orcid.org/0000-0001-5996-6270>

Bibliografia / Bibliography

OPRACOWANIA

- Budownictwo wojskowe w Łodzi*, red. W. Jarno, P. Waingertner, Łódź 2016.
- Komunizm i jego polskie interpretacje*, red. M. Broda, J. Kurczak, P. Waingertner, Łódź 2006.
- Ład wschodnio-europejski w polskiej myśli politycznej w XX wieku*, t. I, red. P. Waingertner, Łódź–Warszawa 2020.
- Łódzcy bohaterowie 1918 roku*, red. W. Jarno, P. Waingertner, Łódź 2018.
- Łódź i łodzianie wobec wojny polsko-bolszewickiej 1920 roku*, red. W. Jarno, P. Waingertner, Łódź 2020.
- Łódź w 1939 roku. Studia i szkice*, red. T. Toborek, P. Waingertner, Łódź 2011.
- Na szlaku bojowym z I Brygadą Legionów Polskich. Pamiętnik Wilhelma Wilczyńskiego*, oprac. A. Jędrzejewska, P. Waingertner, Warszawa–Bełchatów 2012.
- Niepodległość, wojna, niewola. Pamiętnik podporucznika Wojska Polskiego Kazimierza Szuberta*, oprac. A. Jędrzejewska, P. Waingertner, Łódź 2012.
- Nowosad A.J., *W „Żelaznej Brygadzie”. Dziennik i korespondencja oficera II Brygady Legionów Polskich*, oprac. P. Waingertner, Bełchatów–Zelów 2007.
- O granice Drugiej Rzeczypospolitej. Frontowe wspomnienia Wilhelma Wilczyńskiego*, oprac. A. Jędrzejewska, P. Waingertner, Łódź 2012.
- Podolska J., Waingertner P., *Prezydenci miasta Łodzi*, Łódź 2008.
- Polska w Europie i na świecie w XX w. Aspekty gospodarcze*, t. III, red. P. Waingertner, Łódź–Warszawa 2020.

- Polska w Europie Środkowo-Wschodniej. Koncepcje geopolityczne i historia w XX wieku. Przedmiot i stan badań. Kompendium*, t. IV, red. P. Waingertner, Łódź–Warszawa 2020.
- Polska wobec południowych sąsiadów w Europie Środkowo-Wschodniej*, t. II, red. P. Waingertner, Łódź–Warszawa 2020.
- Quo vadis? Question About Poland in Central and Eastern Europe in 20th Century*, eds. P. Waingertner, K. Dziurdzia, Warszawa 2020.
- Raper i Cud nad Wisłą*, scenariusz P. Waingertner, rysunki J. Chyży, 2017.
- Raper w Legionach*, scenariusz P. Waingertner, rysunki J. Chyży, Łódź 2012.
- Sprawozdanie z działania artylerii 2 Korpusu w bitwie o Bolonię*, oprac. P. Waingertner, Łódź 2013.
- Waingertner P., *100 lat łódzkiej niepodległości czyli miasto w młynach historii*, Łódź 2018.
- Waingertner P., *Czwarta stolica. Kiedy Łódź rządziła Polską (1945–1949)*, Łódź 2019.
- Waingertner P., *Historie znad Łódki czyli 47 opowieści z dziejów Ziemi Obiecanej*, Łódź 2009.
- Waingertner P., *Konspiracja trzech pokoleń. Związek Młodzieży polskiej „Zet” i ruch zetowy (1886–1996)*, Łódź 2017 (wyd. 2: 2018).
- Waingertner P., *Kostiuchnowka 1916. Największa polska bitwa I wojny światowej*, Łódź 2011.
- Waingertner P., *Międzymorze: wizja, iluzja czy... racja stanu? Z dziejów polskiej myśli i praktyki politycznej*, Łódź 2022. <https://doi.org/10.18778/8331-090-9>
- Waingertner P., *„Naprawa” (1926–1939). Z dziejów obozu pomajowego*, Warszawa 1999.
- Waingertner P., *Ostatni Lodzermensch. Robert Geyer 1888–1939*, Łódź 2014.
- Waingertner P., *Polska i Polacy w latach II wojny światowej / Poland and Poles during World War II*, Warszawa 2019.
- Waingertner P., *Ruch zetowy w Drugiej Rzeczypospolitej. Studium myśli politycznej*, Łódź 2006.
- Waingertner P., *Włodarze województwa łódzkiego*, Łódź 2014.
- Waingertner P., *Wolnomularstwo Drugiej Rzeczypospolitej w oczach współczesnych*, Łódź 1999.
- Waingertner P., *Żelazna Karpacka. II Brygada Legionów Polskich w fotografii*, Łódź 2003.
- Z powstańczej Warszawy do stalagu. Ze wspomnień Ryszarda Sługockiego*, oprac. P. Waingertner, Toruń 2005.

